

تفسیر «الحمد لله رب العالمین»
 شیخ کلینی با ذکر سند از امام جعفر صادق (ع) روایت کرده است که ایشان فرمود: «شکر نعمت، پرهیز از کارهای حرام است و شکر کامل، گفتن «الحمد لله رب العالمین»»
 (کافی، ج ۲، ص ۵۹)

در محضر امیرمؤمنان (ع) شایسته سالاری در انتخاب کارمندان

الف. امیرمؤمنان (ع) زمانی که مالک اشتر را استاندار مصر گماشت، به او نوشت: «آنگاه در امور کارگزارانت بنگر و آنان را پس از آزمایش به کار بگمار و از روی میل شخصی و خودرایی به ولایت مگمار که این دو چیز، جامع همه شاخه‌های ستم و خیانت است.» (نهج البلاغه، نامه ۵۳)

ب. «انتخاب آنان (کارگزاران) نباید بر اساس حدس و اعتماد نابجا و خوش‌گمانی تو به آنان باشد؛ زیرا (گاهی) رجال، با ظاهرسازی و خوش‌خدمتی، اطمینان و ایلیان را به خود جلب می‌کنند، حال آن‌که پشت این کارها هیچ‌گونه خیرخواهی و امانتداری نهفته نیست؛ ولی آنان را با توجه به مسئولیت‌هایی که از سوی صالحان پیش از تو داشته‌اند بیازمایی پس سراغ کسی از آنان برو که بیش از همه در میان مردم اثر نیک به جای نهاده و نسبت به دیگران امانتداری تر شناخته شده.» (همان)

ج. «ز میان آنان کسانی که را به باتجربه و باحیا هستند بجوی؛ کسانی که از خاندان‌های اصیل و شایسته و دارای سابقه درخشان در اسلام باشند؛ زیرا آنان خوش‌اخلاق‌تر و ابرومندترند و کمتر به مطامع دنیا سر می‌کشند و بیشتر به عاقبت کارها می‌اندیشند.» (همان)

در این آموزه‌ها، امیرمؤمنان (ع) در گزینش و به کارگرفتن کارگزاران «به منظور شایسته‌سالاری» بر معیارهایی چون «دانایی و تربیت‌یافتگی و فرهیختگی همراه با تدبیرمندی»، «پرواوری»، «تجربه کاری»، «باحیایی»، «پاکی و صلاحیت خانوادگی»، «سابقه اعتقادی» و «کارایی و تأثیرگذاری» تأکید کرده است. (رایت درایت، ص ۱۶۹)

جایگاه قرآن در روایات اسلامی

۱. فضیلت و برتری قرآن

قال رسول الله (ص): «فُضِّلَ الْقُرْآنُ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضَّلَ اللَّهُ عَلَى سَائِرِ خَلْقِهِ» (بحار الأنوار، ج ۸۹، ص ۱۹).

رسول خدا (ص): «برتری قرآن بر سایر سخنان، همانند برتری خداوند است بر بندگانش».

قال رسول الله (ص): «الْقُرْآنُ أَفْضَلُ كُلِّ شَيْءٍ دُونَ اللَّهِ» (همان).

رسول خدا (ص): «قرآن از همه چیز، جز خداوند، افضل و برتر است».

قال رسول الله (ص): «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَظَنَّ أَنْ أَحَدًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ حَقَّرَ مَا عَظَّمَ اللَّهُ» (مجمع البیان، ج ۱، ص ۸۵).

رسول خدا (ص): «کسی که قرآن را بخواند، و تصور کند که به کسی چیزی بالاتر از او داده شده است، قطعاً چیزی را که در نزد خدا بزرگ و جلیل‌القدر است، کوچک شمرده است».

قال رسول الله (ص): «فَإِذَا تَبَسَّطَ عَلَيْكُمْ الْفَتَنُ قَطِّعْ اللَّيْلَ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ» (الکافی، ج ۲، ص ۵۹۹).

رسول خدا (ص): «هرگاه فتنه‌ها، همانند پاره‌های شب تاریک، شما را در بر گرفت، بر شما باد که به قرآن چنگ زنید».

قال رسول الله (ص): «الْقُرْآنُ غُنَى لَا غَنَى دُونَهُ وَلَا فَقْرٌ بَعْدَهُ» (وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۸۲۶).

رسول خدا (ص): «قرآن ثروتی است که ثروتی به آن نمی‌رسد و فقری پس از آن نخواهد بود».

۲. جامعیت و ارزش قرآن

قال رسول الله (ص): «كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ وَ خَبْرُ مَا بَعْدَكُمْ وَ حُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ، هُوَ الْفُضْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ» (بحار الأنوار، ج ۸۹، ص ۱۷).

رسول خدا (ص): «کتاب الهی حاوی سرگذشت پیشینیان، اخبار آیندگان و احکام و مقررات در بین شماست. قرآن، میزان حق و باطل بوده و بهبودی و هزل نیست».

قال علی (ع): «إِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرُهُ أَنْبِقُ وَ بَاطِنُهُ غَمِيقُ، لَا تَفْتَنِي عَجَائِبُهُ وَ لَا تَنْقُضِي غَزَائِبُهُ وَ لَا تُكْشِفُ الظُّلُمَاتُ إِلَّا بِهِ» (مجمع البیان، ج ۱، ص ۸۵).

امام علی (ع): «قرآن دارای ظاهری زیبا و باطنی عمیق و ژرف است، شگفتی‌های آن جاودانه و برده‌های ظلمت، جز با آن کنار نمی‌رود».

۳. تعلیم و تعلم قرآن

قال رسول الله (ص): «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ عَلَّمَهُ» (بحار الأنوار، ج ۸۹، ص ۱۸۶).

رسول خدا (ص): «بهترین شما کسانی هستند که قرآن را فرا گرفته و به دیگران یاد دهند».

امام صادق (ع): «قرآن عهد و برنامۀ الهی به‌سوی بندگان است، شایسته است که هر مسلمانی روزانه به عهدنامه الهی بنگرد و هر روز ۵۰ آیه از آن را تلاوت کند».

قال رسول الله (ص): «مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يَكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ؛ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً كَتَبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ؛ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ كَتَبَ مِنَ الْفَائِتِينَ؛ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَتِي آيَةٍ كَتَبَ مِنَ الْخَاشِعِينَ؛ وَ مَنْ قَرَأَ ثَلَاثِينَ آيَةً كَتَبَ مِنَ الْفَائِزِينَ؛ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً كَتَبَ مِنَ الْمُجْتَهِدِينَ» (همان، ص ۶۱۲).

رسول خدا (ص): «کسی که ۱۰ آیه در شب بخواند، از زمره غافلان نخواهد بود؛ و کسی که ۵۰ آیه بخواند، در زمره ذاکران قرار خواهد گرفت؛ و کسی که ۱۰۰ آیه را تلاوت کند، وی از قانتان و فروتنان به شمار می‌رود؛ و هر کس ۲۰۰ آیه را تلاوت کند، از خاشعان و خداترسان خواهد بود؛ و هر کس ۳۰۰ آیه را بخواند، از رستگاران است؛ و هر کس ۵۰۰ آیه را تلاوت کند، در زمره مجتهدان به شمار خواهد رفت».

قال علی (ع): «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِقْرَأْ وَارْقَهْ وَ رَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تَرْتِّلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَنَزِلَتَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَأُهَا» (مجمع البیان، ج ۱، ص ۸۵).
 امام علی (ع): «در قیامت به قاری قرآن گفته می‌شود که بخوان و بالا برو؛ زیرا منزلت و درجه تو به آخرین آیه‌ای است که تلاوت کرده‌ای».
 قال علی (ع): «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَكَانَتْ أَدْرَجَتِ النَّبِيُّ بَيْنَ جَنْبَيْهِ إِلَّا أَنَّهُ لَا يُوحَى إِلَيْهِ» (همان، ج ۲، ص ۸۵).

امام علی (ع): «کسی که قرآن را تلاوت می‌کند، مانند آن است که نبوت در ضمیر و سینۀ او مندرج است؛ جز آن‌که به او وحی نشده است».

قال رسول الله (ص): «يَا سَلْمَانَ عَلَيْكَ بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فَإِنَّ قِرَاءَتَهُ كَقِرَاءَةِ كَلِمَاتِ اللَّذْنُوبِ» (بحار الأنوار، ج ۸۹، ص ۱۷).
 رسول خدا (ص): «سلمان! بر تو باد به تلاوت قرآن که تلاوت آن قفاره گناهان است».
 قال ابوعبده الصّادق (ع): «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَ هُوَ شَابٌ مُؤْمِنٌ اخْتَلَطَ الْقُرْآنُ بِلَحْمِهِ وَ دَمِهِ» (الکافی، ج ۲، ص ۶۰۳).

امام صادق (ع): «کسی که قرآن بخواند، در حالی که جوان مؤمنی باشد، قرآن با گوشت و خون او مخلوط خواهد شد».

قال رسول الله (ص): «إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ لَتَنْضُدُ كَمَا يَضُدُّ الْخَدِيدُ وَ إِنَّ جَلَاءَهَا قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ» (ارشادالقلوب، ص ۷۸).

رسول خدا (ص): «این دل‌ها بسان آهن‌زنگار می‌گیرد و جلادهنده آن قرآن است».

* (برگرفته از کتاب «پرسش‌ها و پاسخ‌هایی در شناخت تاریخ و علوم قرآن»، تألیف دکتر مجید معارف) ۶۰۹.

قال رسول الله (ص): «مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى كَانَتْ لَهُ أَجْرُهَا مَا تَلَيْتُ» (قرآن در احادیث اسلامی، ص ۷۴). به‌نقل از مستدرک‌الوسائل.

رسول خدا (ص): «هر کس که آیه‌ای از قرآن یاد دهد، ثواب او برای وی عاید می‌شود، مادامیکه آن آیه تلاوت شود».

قال رسول الله (ص): «مُعَلِّمُ الْقُرْآنِ يَسْتَفْرِ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْخَوَاتِ فِي الْبُخْرِ» (قرآن در احادیث اسلامی، ص ۷۶). به‌نقل از مستدرک‌الوسائل.

رسول خدا (ص): «برای معلم قرآن همه ذرات جهان، طلب دعا و آموزش می‌کنن، حتی ماهی دریا».

قال علی (ع): «تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْخَدِيدِ وَ تَفَقَّهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رِيعُ الْقُلُوبِ» (نهج البلاغه، خطبه ۱۱۰).

امام علی (ع): «قرآن را فراگیرید که بهترین سخن است و در آن مطالعه و اندیشه کنید که بهار دلهاست».

قال ابوعبده الصّادق (ع): «يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ لَا يَمُوتَ حَتَّى يَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ أَوْ يَكُونَ فِي تَعْلِيمِهِ» (الکافی، ج ۲، ص ۶۰۷).

امام صادق (ع): «شایسته است که مؤمن از دنیا نرود، مگر آن‌که قرآن را فرا گرفته یا در مسیر آموزش آن باشد».

قال رسول الله (ص): «الْقُرْآنُ مَأْدِبَةٌ اللَّهُ فَعَلَّمُوا مِنْ مَأْدِبَتِهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ» (جامع‌الآخبار، ص ۱۱۴).

رسول خدا (ص): «قرآن مرکز تربیت الهی است؛ پس در حدّ توان ادب آن را بیاموزید».

۴- قرائت قرآن، آثار و فوائد آن

قال رسول الله (ص): «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ» (مجمع البیان، ج ۱، ص ۸۴).

رسول خدا (ص): «بالاترین عبادت‌ها قرائت قرآن است».

قال ابوعبده الله الصّادق (ع): «الْقُرْآنُ عَهْدُ اللَّهِ إِلَيَّ خَلْفَهُ فَقَدْ يَنْبَغِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ فِي عَهْدِهِ وَ أَنْ يَقْرَأَ مِنْهُ خَمْسِينَ آيَةً كُلَّ يَوْمٍ» (الکافی، ج ۲، ص ۶۰۹).

چهارپایه آرامش در قرآن

سفر پیدایش، بند ۲۳؛ در حالی که مطابق بیان امام صادق (ع)، وجه تسمیه «انسان» آن است که دچار نسیان (فراموشی) می‌شود (علل‌الشرایع/ج ۱، ص ۷۰)؛ لذا باید خدا را بسیار یاد کند.

۳. خواب: «وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا» (نبا/۹) و خواب شما را [امایه] آسایش گردانیدیم. خواب شب، ارزش دوچندانی دارد: «و هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَ النَّوْمَ سُبَاتًا وَ جَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا» (فرقان/۴۷)؛ و نیز نک: نمل/۸۶) (او اوست کسی که شب را برای شما پوششی قرار داد و خواب را [امایه] آرامشی. و روز را زمان برخاستن [شما] گردانید). از رسول خدا (ص) نقل است: «شب‌زنده‌داری جز برای سه چیز روا نیست: تلاوت قرآن، تحصیل علم و فرستادن

تحلیل آیات کریمه نشان می‌دهد (صرف‌نظر از اختلاف واژگان «اطمینان»، «سکون» و «سبات»). آرامش، چهار رکن دارد:

۱. یاد خدا: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (عد/۲۸) (آگاه باش که با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد).

هرچند فضای حاکم بر قرآن، اعتدال و میانه‌روی در تمام امور است. آوای نماز (اسراء/۱۰)، انفاق و بخشش (اسراء/۲۹)، رهن‌رفتن (لقمان/۱۹)، میانه بودن امت اسلام (بقره/۱۴۳)، حتی در انتخاب گاو بنی‌اسرائیل (بقره/۶۸)؛ اما تنها موضوعی که قرآن کریم، «کثیر» آن را مطالبه می‌کند، یاد خداست: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا» (احزاب/۴۱) (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خدا را یاد کنید، یادی بسیار)؛ (و نیز نک: آل عمران/۴۱؛ انفال/۴۵). طبق بیان ائمه معصومین (ع)، کسی که تسبیحات حضرت زهرا (ص) را بگوید، «ذکر کثیر» گفته

لقمان به پسرش گفت: «ای پسر! از نگاه کردن به چیزی که صاحبش نیستی، پرهیز؛ و درباره ملکوت آسمان‌ها، زمین، کوه‌ها و آنچه خدا آفریده، زیاد بیندیش که همین برای موعظه دلت کافی است.» (الإختصاص، ص ۳۴۰؛ بحار الأنوار، ج ۱۳، ص ۴۳)

لزوم تأمین نیازهای قضات از بیت‌المال

۱. امیرمؤمنان (ع) فرمود: «اشکالی ندارد که قاضی از بیت‌المال حقوق و مقرری دریافت نماید» (الجعفریات، ص ۳۰۰).
 ۲. امیرمؤمنان (ع) کراهت داشت از اینکه حقوق و روزی قاضی از مردمی باشد که بین آنها قضاوت می‌کند؛ بلکه لازم است که حقوق و روزی قاضی از بیت‌المال تأمین گردد. (دعائم‌الاسلام، ج ۲، ص ۵۳۸) (اقتباس از کتاب «بایدها و نبایدها در رفتار و کردار قضات»، صص ۲۵ و ۲۷)

امام جعفر صادق (ع) فرمود: «خود را برای خوشرفتاری با هم‌نشین خویش آماده کن، خلق و خویت را نیکو گردان، زبانت را نکه دار، خشمت را فرو بر، سخنان بی‌پوده را رها کن و عفو را پیشه ساز و بخشنده باش.» (وسائل‌الشیعه (تألیف شیخ حرعاملی)، کتاب الحج، ابواب احکام العشرة، باب دوم؛ به نقل از کتاب «آداب معاشرت از دیدگاه معصومین (ع)»، ترجمه محمدعلی فارابی و یعسوب عباسی علی کمر، ص ۲۰)

شیخ صدوق با ذکر سند از امام صادق (ع) نقل کرده که آن حضرت فرمودند: «به‌خاطر این‌انسان را انسان نامیده‌اند که نسیان و فراموشی دارد. خداوند عزوجل می‌فرماید: «وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ» (ما قبلاً با آدم عهده بستیم، پس او آن را فراموش کرد). (طه/۱۱۵)